

Carles DUARTE i Anna MARTÍNEZ, *El lenguaje jurídico*, Buenos Aires, A-Z Editora, 1995, 145 pàg., 950-534-322-1.

Dins del domini lingüístic català, Carles Duarte és qui s'ha ocupat d'una manera més constant i amb més rigorositat de l'estudi del llenguatge jurídic.

El lenguaje jurídico és el darrer llibre que l'autor d'obres d'indiscutible interès didàctic com *Manual de llenguatge administratiu*, *Llengua i Administració* o *Introducció al llenguatge jurídic* ha escrit, amb la col·laboració d'Anna Martínez, sobre aquest llenguatge d'especialitat.

El llibre s'estructura en cinc capítols i acaba amb una útil bibliografia bàsica.

En el primer capítol, dedicat a la variació interna de la llengua i als llenguatges d'especialitat, Duarte destaca el fet que, ja des de l'antiguitat, la complexitat estructural de

les societats humanes queda reflectida en usos especialitzats del llenguatge com a instrument formalitzador de relacions econòmiques, jurídiques i administratives i n'esmenta testimonis documentals de caràcter històric en diverses llengües; ens recorda que les primeres manifestacions explícites de preocupació científica per l'ús de la llengua amb finalitats específiques sorgeixen en el si de l'estructuralisme —la caracterització dels llenguatges d'especialitat (Havránek); la classificació de la llengua en varietats diatòpiques, diastràtiques i diafàsiques (Coseriu) i la dialectologia estructural (Weinrich)— i considera l'anàlisi del discurs com una forma encertada d'aproximació al llenguatge jurídic. D'altra banda, l'autor hi defineix els llenguatges d'especialitat com a con-

junts de varietats funcionals —o registres— que es donen en un mateix camp temàtic o professional.

El segon capítol de l'obra, l'ha escrit Anna Martínez i hi tracta el llenguatge jurídic com a llenguatge d'especialitat. L'autora es refereix, en primer lloc, als tres elements que permeten de caracteritzar els llenguatges d'especialitat: el camp (la matèria objecte de comunicació), el mode (el context de producció, transmissió i recepció de la comunicació) i el tenor (el nivell de formalitat corresponent a la intencionalitat dels comunicants). Amb relació al camp, els llenguatges d'especialitat es poden classificar en funció del grau d'abstracció i especialització —es distingeix així entre llenguatges científics, tècnics i professionals— o sobre la base de distincions entre camps temàtics diferents —els elements rellevants en aquest sentit són la terminologia i la sintaxi—, camps d'especialitat tradicionals (el dret, per exemple) i nous (la informàtica), camps de coneixement universals (els de les professions modernes) i camps culturalment específics (els de les professions tradicionals). Pel que fa al mode, els llenguatges d'especialitat són escrits o orals no espontanis (ponències, conferències, discursos) i, quant al tenor, són formals —l'emissor no coneix els destinataris de la comunicació—, impersonals —s'hi percep escassament la presència de

l'emissor— i objectius —el tractament dels temes és intencionadament distanciat.

A continuació, Martínez, seguint la classificació dels llenguatges d'especialitat de Hoffman, situa el llenguatge jurídic en el grup dels llenguatges tècnics —caracteritzats per un nivell d'abstracció alt i per l'ús de la llengua natural a l'hora d'expressar, amb una sintaxi estrictament controlada, els seus elements i les relacions entre aquests—, i en destaca el caràcter no homogeni —els textos i els documents jurídics presenten solucions lingüístiques diferenciades—, el fet que comparteix elements amb altres dominis tecnològics —atès que el dret regula qualsevol matèria relacionada amb l'organització social de la vida humana— i la incidència que ha tingut des de l'antiguitat en la configuració de models lingüístics per a l'expressió formal en moltes llengües. Quant a la variació interna del llenguatge jurídic, l'autora indica que aquesta té a veure amb el canal oral o escrit de comunicació que s'utilitza i amb la tipologia —diversa— de textos i documents. Martínez diferencia entre: documents oficials d'òrgans judicials i administratius, en la redacció dels quals ha de prevaler la voluntat d'assegurar una comunicació sense ambigüitats; documents redactats per professionals del dret en representació de les parts, la modernització dels quals, des del punt vista de l'eficàcia comunicati-

va, es veu restringida pel fet que els operadors jurídics —advocats, fiscals, jutges, notaris, etc.— coneixen i comparteixen el mateix tecnolèct; i textos normatius, que s'han de redactar tractant de conciliar les exigències tècniques inherents a l'elaboració de normes amb la desitjable funcionalitat comunicativa d'aquestes.

Duarte s'ocupa en el tercer capítol de l'obra de les tendències actuals del llenguatge jurídic. Hi afirma que el llenguatge jurídic es troba immers en un procés de racionalització i internacionalització i n'assenyala com a manifestacions més notables: la incidència del *Plain English Movement* —moviment en favor de la simplificació del llenguatge jurídic amb vista a fer-lo accessible als ciutadans— en el món del dret, els treballs relatius al disseny de documents, l'adopció de directrius per a l'elaboració de normes i la preocupació per la supressió de les formes lingüístiques sexualment discriminatòries presents en documents i textos. Respecte del primer dels aspectes indicats, Duarte posa en relleu la influència que el *Plain English Movement* ha tingut en la modernització del llenguatge jurídic anglès: destaca els moments més rellevants en la implantació del moviment als Estats Units, Anglaterra, Canadà i Austràlia; esmenta alguns dels organismes amb funcions específiques d'assessorament en l'aplica-

ció dels seus plantejaments (el *Document Design Center* de Washington DC o el *Formis Information Centre* de la Universitat de Reading) i fa referència a les obres i publicacions periòdiques més decisives en la consolidació d'aquest corrent renovador (els llibres *The Complete Plain Words*, *The fundamentals of Legal Drafting*, *Legal Writing: Sense and Nonsense*, el butlletí *Simply Stated*, la revista *Clarity*, etc.).

Pel que fa a l'elaboració de disposicions normatives, l'autor aborda l'expressió verbal dels enunciat performatius —enunciat que s'acompleixen a ells mateixos i que s'han d'expressar en present—, es refereix a les obres especialitzades més reeixides en el camp de la redacció de normes (*Rédaction des lois* (1980), *Legislative Drafting* (1987), *La forma de las leyes* (1986), *La calidad de las leyes* (1989), etc.) i presenta un seguit de recomanacions relatives a l'estructuració i a la redacció d'aquestes, extretes de les directrius de tècnica legislativa adoptades per institucions oficials de diversos països.

I, respecte dels usos sexistes, constata, en el cas de l'anglès i del francès, la generalització d'un estat d'opinió favorable a una actitud intervencionista de les institucions quant a la feminització dels noms de càrrecs i professions. Pel que fa al castellà, els usos jurídics del qual palesen encara una despreocupació injustificable sobre aquestes qües-

tions, Duarte, després de fer al·lusió a algunes mostres recents de canvis d'actitud —el capítol dedicat al *Uso no sexista del lenguaje administrativo* dins del *Manual de estilo del lenguaje administrativo*, publicat pel Ministeri per a les Administracions Públiques el 1990, per exemple—, proposa un seguit de solucions lingüístiques útils a l'hora d'eliminar la discriminació sexual en documents i textos.

En el quart capítol de l'obra Duarte es refereix a les característiques del llenguatge jurídic. Assenyala com a trets més rellevants d'aquest tecnolecte: la formalitat, que considera inherent al caràcter representatiu i oficial dels òrgans judicials i administratius i a l'eficàcia jurídica vinculant de les seves decisions respecte del conjunt dels ciutadans o de persones físiques o jurídiques concretes; la funcionalitat comunicativa, que implica una ordenació i jerarquització acurada de la informació en documents i textos i una formulació concisa d'aquesta informació; i l'ús de formes lingüístiques pròpies de l'expressió tecnolectal (termes, locucions i frases fetes, usos verbals característics i tractaments honorífics).

En l'últim capítol del llibre, que ha redactat Anna Martínez, s'hi tracta l'ensenyament del llenguatge jurídic. L'autora comença distingint entre cursos de llengua general amb finalitats específiques i cursos de

llenguatges d'especialitat —com els de llenguatge jurídic—, que difereixen dels de llengua general en el fet que s'hi estudien el vocabulari propi d'un determinat camp d'especialitat i els textos que l'alumnat produeix o rep en les situacions comunicatives habituals. A continuació, proposa com a objectiu general per al disseny dels programes d'aquesta mena de cursos que l'alumnat assoleixi un domini receptiu i productiu dels textos esmentats i consideri la programació d'un curs com un procés complex, que consisteix en la conjuminació dels continguts del programa amb les necessitats i interessos de l'alumnat i amb les expectatives del professor o de la professora com a professional de l'ensenyament. Martínez insisteix, a més, en la pertinència de proposar a l'alumnat activitats pròpies del seu món professional i en la conveniència d'elaborar els materials didàctics dels curss tenint present aquest criteri. Finalment, l'autora concep l'avaluació com la part del procés ensenyament-aprenentatge que forneix informació sobre el funcionament dels elements del propi procés —compliment dels objectius, progressos de l'alumnat al llarg del curs, programació, metodologia, recursos i materials— amb vista a la presa de decisions entre diferents alternatives d'ensenyament-aprenentatge.

Celebrem, doncs, la publicació d'una obra que, a més de represen-

tar una fita més en la ja considerable producció bibliogràfica de Carles Duarte en el camp dels llenguatges d'especialitat, posa a l'abast dels estudiosos del llenguatge jurídic del continent americà una síntesi especialment reeixida d'enfocaments i idees que l'autor ha anat exposant en articles especialitzats i en obres

precedents escrites en llengua catalana; síntesi que queda completada i notablement enriquida amb les dues contribucions d'Anna Martínez, les quals ens revelen una especialista capaç de combinar un tractament original dels temes amb una claredat expositiva certament poc comuna.

Pere MARTÍ I MAINAR

Joan FUSTER, *Escrits sobre la llengua*, Barcelona, Pirene, 1994, 117 pàg., ISBN 84-7766-915-5.

Mai no sabrem les frases que Joan Fuster —enraonador de mena— va arribar a dir al llarg de la seva vida. Un dia o altre, en canvi, podrem saber, a través d'un programa informàtic capaç de rastrejar tota la seva obra, la quantitat exacta de frases que va escriure. Però no cal esperar a conèixer aquesta dada per afirmar que la més important, perquè és l'origen de totes les altres, és aquesta: «La primera obligació d'un escriptor és fer-se llegir.» La citen amb raó Marisa Bolta i Toni Mollà, autors de la introducció i responsables de la selecció dels textos ara reunits.

I sí. L'escriptor de Sueca compleix amb la seva obligació. Joan Fuster es fa llegir. Tant se val el gènere: assaig, article, pròleg, ponència. Els escrits signats per ell tenen sempre un segell personal que els fa alhora brillants i lúcids, comprensibles i amens. La seva escriptura és verita-

blement exemplar, fora només del fet que abusa —i molt— de les cometes en paraules emprades en sentit especial (ben bé dos de cada tres mots que ell posa entre cometes no en durien en mans d'altres bons autors). Així, doncs, aquest llibre —pòstum, és clar— de Joan Fuster és com tots els altres: pulcre i precís, interessant, irònic, una lliçó de literatura en cada plana.

Però són, com diu el títol, *Escrits sobre la llengua*. I tot el que hem anotat fins ara val per a tota mena d'escrits de Joan Fuster. Cal, doncs, que parlem ara del seu discurs sobre la llengua, l'evolució i les constants del qual podem seguir la mar de bé a través de les pàgines d'aquest petit gran llibre.

Diguem-ho de bon començament: tot el que escriu Joan Fuster sobre la llengua és obra d'un indocumentat que hi toca d'allò més. Fuster